

Směrnice vedoucí katedry pedagogiky a psychologie č. 9/2017

Část I.

Obecná ustanovení

Čl. 1

(1) Tuto směrnici vydává vedoucí katedry pedagogiky a psychologie (dále též jen „vedoucí katedry“) na základě čl. 22 opatření děkana č. 7/2017 o studiu v bakalářských a magisterských studijních programech (dále jen „opatření děkana“).

(2) Tato směrnice zejména konkretizuje pravidla obsažená v opatření děkana týkající se státní závěrečné zkoušky (dále jen „SZZ“) nebo její části garantované katedrou pro **navazující magisterský obor Učitelství psychologie pro střední školy**.

Část II.

Oborová část SZZ

Čl. 2

Zkouška z předmětu SZZ

- (1) Zkouška z předmětu SZZ se může členit na dílčí součásti; ty jsou však hodnoceny souhrnně známkou za zkoušku z předmětu SZZ.
- (2) Katedra garantuje tuto zkoušku z předmětu SZZ:

KPE / QPSDI	Psychologie a její didaktika
KPE / QPUSŠ	Pedagogika pro učitelství na SŠ

Čl. 3

Zkouška z předmětu SZZ KPE / QPSDI – Psychologie a její didaktika

- (1) Do zkoušky ústí tyto povinné předměty:

KPE / YDPN1 Didaktika psychologie I
KPE / YDPN2 Didaktika psychologie II
KPE / PDPSN Praktikum z didaktiky psychologie
KPE / YPSAN Psychologie adolescence
KPE / PDSSN Pedagogická a školní psychologie

- (2) Do zkoušky ústí též povinně volitelné předměty; povinnosti jejich plnění stanovuje platný studijní plán. SZZ ověřuje kompetence studenta, které získal či rozvinul studiem všech předmětů určených platným studijním plánem.

- (3) Student je povinen předložit didaktické portfolio (v tištěné podobě), nad jehož náplní může být v průběhu SZZ diskutováno ve vztahu k vylosovaným tématům. Obsah portfolio tvoří materiály vztahující se k praxím (didaktická analýza učiva, reflexe praxí) a další pedagogické aktivity. Součástí portfolio mohou být i materiály související s problematikou, která se vztahuje ke studijnímu oboru.
- (4) Zkouška má ústní formu. Student si ke zkoušce přinese seznam prostudované literatury. Čas určený na přípravu je přibližně 30 minut. O výsledku zkoušky rozhoduje komise na základě posouzení úrovně oborových znalostí a jejich didaktické transformace pro výuku na středních školách. Výkon je hodnocen jednou známkou.
- (5) Tematické okruhy zkoušky jsou:

A. Okruh Psychologie

1. Předmět psychologie: význam, cíle, základní dělení psychologických disciplín, funkce aplikovaných disciplín, vědecké způsoby vytváření poznání, realizace výzkumů a základní druhy výzkumů v psychologii.
Uveďte 1 konkrétní situaci, kterou řeší pedagogická psychologie.
2. Determinace lidské psychiky: míra dědičnosti psychických dispozic, vlivy zrání, sociálního prostředí, socializace, psychofyzilogické vztahy mozku, CNS a psychických funkcí, stavů.
Popište 1 příklad vlivu dědičnosti a prostředí na vybrané psychické funkce u dítěte.
3. Učení: proces učení, asociační zákony, hlavní teorie (Watson, Thorndike, Skinner, Bandura, Wertheimer, Köhler), priming, habituace, senzibilizace, imprinting.
Vyberte 1 situaci ze školního prostředí a aplikujte na ni vybranou teorii učení.
4. Emoce: základní teorie (fyziologické, kognitivní, evoluční), dimenze a druhy emocí (včetně jejich vývoje), emoční inteligence (význam, složky), regulace emocí a vliv na kognitivní funkce.
Na 1 konkrétním příkladu popište učitelovu roli při regulaci emocí žáků a jak se projevuje emoční inteligence u učitele.
5. Myšlení: mentální reprezentace, strategie řešení problémů, usuzování a heuristiky při rozhodování, divergentní myšlení, vztah myšlení a řeči, vývoj myšlení (Piaget, Vygotskij).
Uveďte 1 příklad heuristického usuzování u učitele. Na příkladu ze školního prostředí popište přechod mezi fázemi myšlení dle Piageta.
6. Pozornost a paměť: pozornost – vývoj, vlastnosti, druhy a poruchy pozornosti, paměť – fáze paměťového procesu, druhy paměti, příčiny zapomínání.
Uveďte 1 příklad, jak pracovat s pozorností žáků. Navrhněte postup, jak žákům pomoci při ukládání informací do paměti.
7. Motivace: funkce a vymezení, motiv, potřeba, incentiva, druhy motivů a potřeb, typy konfliktů, základní teorie motivace (např. Maslow, Freud), motivace poznávací, sociální, výkonová (Rotter), flow, zájem, vliv na aspiraci, odměny a tresty.
Najděte 1 příklad neprospívání ve školním prostředí a aplikujte vybrané teorie pro hlubší pochopení situace a navrhněte změnu. Popište, jak pracovat s odměnami a tresty ve škole.
8. Schopnosti, dovednosti, inteligence: rozdělení schopností, nadání a talent, vymezení inteligence, druhy a teorie inteligence (např. Spearman, Thurstone, Cattell, Sternberg, Gardner), měření inteligence a jejich kritika.
Uveďte 1 příklad dobré praxe a kritické momenty práce s nadanými dětmi.

9. Temperament, charakter, morální vývoj: vymezení a odlišnosti, hlavní teorie temperamentu (např. Jung, Eysenck, Cloninger, Thomas a Chessová, Kagan) a jejich kritické zhodnocení, morální vývoj jedince (Kohlberg a Piaget) a jejich kritické zhodnocení.
Popište 1 příklad, který se týká výchovného ovlivňování temperamentu a charakteru.
10. Vývoj osobnosti: etapizace obecně, specifické teoretické koncepce (např. Erikson, Freud, Adler), socializace, vliv prostředí (normy, hodnoty).
Vyberte 1 příklad vývojově daných konfliktů mezi učitelem a žáky na SŠ.
11. Sebepojetí a vůle: teorie já, jáství, sebepojetí (např. dle Rogerse), sebehodnocení, sebeúcta, sebereflexe a její význam pro učitele, vůle (např. Kuhl, Heckhausen), druhy vůle, volní vlastnosti.
Uveďte 1 příklad školní neúspěšnosti a analyzujte jej z hlediska poznatků psychologie osobnosti.
12. Náročné životní situace: frustrace a reakce na ni, stres (druhy stresu), typy konfliktů, mechanismy zvládání konfliktů, osobnostní komponenty při zvládání stresu (např. self-efficacy, hardiness – nezdolnost, locus of control – způsob zaměření), syndrom vyhoření.
Vyberte 1 příklad stresu ve školním prostředí na straně učitele a žáka a navrhněte možnosti, jak jej konstruktivně zvládat.
13. Struktura osobnosti: osobnost jako systém, složky osobnosti, osobnostní rysy (Cattell, Allport, Big Five), teoretické přístupy (např. Freud, Jung, Eysenck).
Uveďte 1 příklad úspěšného zvládání role učitele na SŠ, důležité osobnostní předpoklady a jejich zdůvodnění.
14. Vývojové zvláštnosti v období dospívání: sebehodnocení a sebepojetí, vzory, chování ve skupině, vliv okolí, psychické změny, strategie volby povolání, ne/koherence v sociální komunikaci, ve vztazích k sobě a k okolí.
Na 1 příkladu ukažte nejčastější konflikty (intra- i interpersonální) dospívajícího jedince.
15. Sociální komunikace ve skupině: druhy, modely, styly komunikace a výuky, chyby v komunikaci, asertivita a její využití, zvláštnosti komunikace mezi dospělým a dospívajícím, vývoj komunikace (resp. obecně sociální interakce) v průběhu ontogenetického vývoje.
Vyberte 1 příklad asertivního chování v konkrétní situaci ze školního prostředí z pozice učitele a žáka.
16. Atribuce a očekávání: druhy atribucí, atribuční chyby, vliv očekávání na osobnost, sebenaplňující se proroctví, kauzální atribuce, schematizující typizování žáků, preferenční postoje, rolové chování, naučená bezmocnost a naučený optimismus, paradoxní účinky učitelových motivačních přístupů.
Na 1 příkladu popište možnosti, jak se vyrovnávat s problematikou atribuce v roli učitele.
17. Záškoláctví, šikana a agresivita jako vybrané sociálně patologické jevy ve školním prostředí z pohledu psychologie: vymezení, druhy, příčiny vzniku, prevence, psychologický vzhled do reakcí zúčastněných a okolí.
Analyzujte 1 konkrétní situaci na SŠ a navrhněte, jak situaci psychologicky porozumět, možnosti prevence a adekvátního reagování ze strany okolí.
18. Sociální skupina: vymezení, dělení, dynamika, fáze vývoje, vztahová struktura, skupinový výkon, normy, klima, role, pracovní týmy, styly výuky, diagnostika skupinových jevů a vztahů, sociální učení.
Aplikujte poznatky o skupinové dynamice na 1 příklad skupinových konfliktů žáků a učitele.

19. Nejčastější poruchy chování u adolescentů: vymezení a pohled z hlediska psychologie na dané jevy, druhy, příčiny vzniku, specifika a metodické postupy s ohledem na věk. Analyzujte 1 konkrétní situaci týkající se poruch(y) chování v adolescenci a navrhněte její řešení.
20. Psychické obtíže a poruchy ve školním období na SŠ (zejména neurotické poruchy, poruchy osobnosti, poruchy schizofrenního okruhu, poruchy autistického spektra): vymezení, druhy, příčiny vzniku. Analyzujte 1 konkrétní situaci a navrhněte možnosti dalšího postupu a adekvátního reagování ze strany okolí.
21. Morální dilemata ve škole, hodnoty a postoje: morální otázky učitelské profese, postoje a hodnoty v kontextu školy a výchovně vzdělávacího procesu, žádoucí postoje učitele, postupy pro utváření postojů a hodnot žáků. Uveďte 1 příklad morálního dilematu v každodenní praxi učitele a rozveďte úvahy, jak se zachovat a zdůvodnit postoje učitele.

B. Okruh Didaktika

1. Předmět a základní kategorie obecné didaktiky. Pojmový aparát didaktiky, obecná didaktika, oborová didaktika, didaktika vyučovacího oboru.
2. Předmět didaktiky psychologie a její aktuální problémy.
3. Koncepce, vzdělávání, obsah a cíle předmětu psychologie na středních školách.
4. Dosavadní životní zkušenosti žáka jako konkrétní východisko pro vyučování psychologie. Motivace a aktivizace žáků.
5. Vzdělávání učitelů předmětu psychologie. Kompetence k výuce psychologie (předmětová, diagnostická, komunikativní, intervenční, seberozvojová).
6. Didaktické zásady.
7. Kurikulum a jeho konstrukce, vzdělávací programy, struktura vzdělávacích programů.
8. Vyučovací hodina psychologie, struktura.
9. Písemná příprava na vyučovací hodinu psychologie. Analýza zvoleného tematického celku.
10. Didaktické zásady a jejich konkretizace pro předmět psychologie.
11. Metody vyučování, faktory ovlivňující volbu metody.
12. Materiálně didaktické prostředky ve výuce psychologie (učebnice, odborná literatury, filmy, apod.)
13. Organizační formy výuky a jejich využití při výuce psychologie.
14. Problémové vyučování v psychologii, projektové vyučování, práce ve skupinách.
15. Projekty individuálního, skupinového vyučování v tématech psychologie. Výhody a nevýhody. Příklady užití.
16. Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů.
17. Edukační proces (model, prvky)
18. Edukační cíle (třídění a požadavky)
19. Aktivizační didaktické metody. Přehled, funkce v učebním procesu.
20. Dialogické metody - využití diskuze, dialogu v kruhu, apod.
21. Využití samostatné činnosti žáka (práce s učebnicí, odborným textem, problémové situace).
22. Metody pedagogické diagnostiky žáka a třídy. Zkoušení, hodnocení a klasifikace výsledků učení žáků v předmětu psychologie.
23. Konstrukce didaktického testu ke kontrole osvojeného učiva.
24. Základní terminologie v teoretických psychologických disciplínách, problematika jejich vymezení a osvojování.

- (6) Student si vylosuje jeden okruh z Psychologie a jeden okruh z Didaktiky.
- (7) Čas trvání zkoušky je přibližně 30 minut. Zkouška je rozpravou nad vylosovanými tématy z pohledu oborového i didaktického. Do rozpravy je rovněž ve vztahu k vylosovaným tématům zahrnuta práce s portfoliem. Komise v průběhu zkoušky pokládá studentovi doplňující otázky.

Čl. 4

Zkouška z předmětu SZZ KPE / QPUSŠ Pedagogika pro učitelství na SŠ

- (1) Do zkoušky ústí tyto povinné předměty:

KPE/ZPGSN Základy pedagogiky - SŠ
KPE/DISSN Didaktika SŠ
KPE/PDSSN Pedagogická a školní psychologie
KPE/SPSSN Speciální pedagogika
KPE/TVYSN Teorie výchovy
KPE/PPDSN Pedagogicko-psychologická diagnostika

- (2) Zkouška má ústní formu. Student si ke zkoušce přinese seznam prostudované literatury. Čas určený na přípravu je přibližně 20 minut. O výsledku zkoušky rozhoduje komise na základě posouzení úrovně znalostí předmětů a schopnost vysvětlit ho a uvažovat nad ním i z teoretického i z praktického hlediska. Výkon je hodnocen jednou známkou.

- (3) Tematické okruhy zkoušky jsou:

1. **Pedagogika a její základní kategorie.** Předmět pedagogiky, vztah pedagogiky k dalším vědním disciplínám. Struktura pedagogických disciplín. Význam pedagogické teorie pro výchovně vzdělávací praxi.
2. **Podstata výchovy a její úloha pro rozvoj jedince a společnosti.** Výchova a její pojetí, tradiční (tradicionalistické) a reformní (alternativní) koncepce výchovy, výchovná dilemata (Fink), výchovné cíle, intencionální a funkcionální formy výchovy. Vnější a vnitřní determinanty výchovy, výchova - prostředí - socializace. Sebevýchova.
3. **Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v systému a díle J. A. Komenského.** Charakterizujte kontext doby života J. A. Komenského a její specifika. Objasněte pedagogické myšlení Komenského ve vztahu k jeho všenápravným snahám o reformu společnosti. Komenského náhledy na školu, jeho pedagogické principy, výchovný demokratismus a humanismus a hlavní díla. Celkové vyhodnocení jeho přínosu pro pedagogiku.
4. **Otázka svobody a přirozenosti ve výchově v historickém kontextu.** Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v pojetí J. F. Herbarta a J. J. Rousseaua. Vyhodnoťte a porovnejte filozofická a pedagogická východiska a diskutujte jejich vztah k současné škole.
5. **Výchova demokratického občana v historicko-pedagogickém pohledu.** Jako východisko použijte Komenského myšlenku demokratismu a filozofii vzdělávání

J. Deweye. Otázka pragmatismu a humanismu. Přínosy koncepce problémového a projektového vyučování k rozvoji demokratických hodnot, postojů a kompetencí? Porovnejte historická pojetí se současnou pedagogickou diskusí o výchově demokratického občana.

6. **Vývoj snah o reformy ve školství v Evropě od konce 19. století.** Základní myšlenky a východiska tzv. reformní pedagogiky. Reformní úsilí v českých školách ve 20. a 30. letech. Problematika diferenciac a individualizace. Objasněte jejich východiska a funkci.
7. **Teoretická východiska a praktická realizace alternativních přístupů k výuce v pojetí tzv. "klasických alternativ".** Vyjmenujte základní typy těchto škol a vysvětlete jejich hlavní charakteristiky.
8. **Transformace české školy a proměny vzdělávání po roce 2000.** Jaké důsledky pro pojetí učitelského povolání s sebou nese současný trend humanizace školy? Jaká jsou východiska a inspirační zdroje? Problematika formativního a seberealizačního postoje. Jak se humanizační trend projevuje v praxi?
9. **Didaktika, definice, základní pojmy, vztah k oborovým didaktikám.** Předmět didaktiky a její význam. Výukové cíle a jejich taxonomie, výukové metody a jejich klasifikace, klasické, aktivizační a komplexní výukové metody, didaktické principy.
10. **Problematika klasifikace, hodnocení a diagnostiky** žáků na příslušném typu školy. Didaktické testy. Hlavní problémy účelu a prostředků hodnocení, problém interpretace výsledků. Druhy a funkce zkoušek.
11. **Učitelovo pojetí výuky na příslušném stupni školy.** Osobnostní a profesní kompetence. Klíčové dovednosti. (Pojmy: pedagogické znalosti, kompetence, dovednosti, sebereflexe, autodiagnostika učitele). Pedagogická tvořivost učitele, jak jí rozvíjet?
12. **Vztah rodiny a školy v měnící se společnosti.** Rodina a její funkce. Problémy současné rodiny. Možnosti spolupráce školy s rodiči. Jaké možné překážky se zde vyskytují? Zaujměte stanovisko a vysvětlete ho. Jakou roli hrají prestiž a image školy a co tvoří prestiž školy?
13. **Problematika volného času středoškolské mládeže.** Jaký má tato otázka význam pro celkový rozvoj osobnosti? Co ovlivňuje využití volného času u středoškolské mládeže? V jakých oblastech se volný čas výchovně zhodnocuje? Naznačte možné spojitosti mezi způsobem využití volného času a sociálně patologickými jevy.
14. **Škola a socializace.** Jaké funkce naplňuje? Vliv kulturního a sociálního prostředí na školní úspěšnost žáka (vysvětlete pojmy sociální a kulturní kapitál). Jazykové kódy a vybrané problémy ze školní socializace (formální a neformální řád, Hawthornský jev, etiketování a sebesplňující se předpověď, očekávání učitele - Pygmalion efekt).
15. **Projevy sociálně patologických jevů/rizikové chování na ZŠ a SŠ,** Sociální patologie, deviace a rizikové chování, pojetí, sociální norma. Příčiny těchto jevů a možnosti jejich prevence, role škol v této prevenci – Minimální preventivní program. Možnosti intervence – individuální výchovný plán.
16. **Specifické vývojové poruchy učení u studentů SŠ.** Uveďte příčiny, diagnostiku, druhy specifických poruch. Vymezte zásady práce se studentem se SPU, individuální vzdělávací plán. Spolupráce školy a pedagogicko-psychologické poradny či speciálního centra, spolupráce ředitele, učitele a rodičů žáka se SPU. Hodnocení žáka se SPU.
17. **Žáci a studenti s potřebou podpůrných opatření:** vymezení speciálních vzdělávacích potřeb, varianty podpůrných opatření, plán pedagogické podpory a individuální vzdělávací plán, hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Poradenský systém – podpora učitele ze strany speciálně pedagogických center, školní poradenské pracoviště.

18. **Strategie řízení třídy:** autorita učitele, třídní klima, pedagogická komunikace, neintervenující, interaktivní a intervenující principy řízení, kategorie kázeňských postupů u nespolupracujícího a rušivého chování (uveďte názorné příklady).

(4) Student si vylosuje jeden okruh.

(5) Čas trvání zkoušky je přibližně 20 minut. Zkouška je rozpravou nad vylosovaným tématem. Komise v průběhu zkoušky pokládá studentovi doplňující otázky.

Část III.

Kvalifikační práce

Čl. 5

Obsahové a formální požadavky

- (1) Minimální a maximální rozsah diplomové práce (vlastní text práce bez obsahu, seznamu literatury, příloh) je stanoven v zadání práce.
- (2) Formální požadavky na úpravu práce stanovuje čl. 20 odst. 9 opatření děkana.
- (3) Požadavky na úpravu citací a způsob uvedení bibliografických údajů stanovuje norma ČSN ISO 690, resp. APA.
- (4) Kritéria hodnocení diplomové práce jsou uvedena v příloze 1 této směrnice.

Čl. 6

Obhajoba diplomové práce

- (1) Obhajoba diplomové práce trvá přibližně 20 minut. Průběh obhajoby:
 - a. Student komisi stručně (např. za pomoci prezentačních programů) představí cíl práce, strukturu práce, výsledky a přínos práce).
 - b. Komise se seznámí s posudky práce.
 - c. Student reaguje na případné připomínky a otázky uvedené v posudku.
 - d. Následuje diskuse k práci, členové SZZ komise mohou studentovi položit doplňující dotazy.
- (2) Hodnocení práce zahrnuje hodnocení obsažené v posudcích i hodnocení obhajoby před komisí SZZ. Výkon je hodnocen jednou známkou.

Část IV.

Závěrečná ustanovení

Čl. 7

Závaznost, aplikovatelnost a výklad směrnice

- (1) Pravidla obsažená v této směrnici jsou závazná pro všechny, jichž se týkají, a to i pro vedoucího katedry. Změna v osobě vedoucího nemá na pravidla uvedená v této směrnici vliv.
- (2) Změny v pravidlech lze činit jen vydáním nové směrnice, a to postupem podle čl. 22 odst. 3 a 4 opatření děkana.
- (3) Vyjde-li najevo rozpor směrnice vedoucího katedry s některým opatřením děkana, proděkana, rektora, prorektora, vnitřním předpisem JU nebo PF nebo se zákonem, použije se přednostně ustanovení, které není obsaženo ve směrnici vedoucího katedry.
- (4) Výkladem směrnice je pověřen proděkan pro studium. Je-li to vhodné či nezbytné, vyžádá si před provedením výkladu stanovisko vedoucího katedry.

Čl. 8

Zrušující ustanovení

Zrušuje se směrnice vedoucí katedry pedagogiky a psychologie č. 9/2016.

Čl. 9

Účinnost

Tato směrnice nabývá účinnosti 1. 11. 2017.

V Českých Budějovicích 31. 10. 2017

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.
vedoucí katedry pedagogiky a psychologie

Příloha 1

Kritéria hodnocení diplomové práce

Pozn.: kritéria se hodnotí na čtyřstupňových škálách, jejichž krajní polohy jsou uvedeny u každého kritéria.

Obsahová úroveň práce

- formulace cílů: *cíle jsou jasně formulovány – cíle nejsou korektně formulovány*
- struktura práce odpovídá cílům: *zcela odpovídá – neodpovídá*
- jednotlivé části práce: *jsou pro celek podstatné – nejsou podstatné*
- teoretická a empirická část práce jsou: *provázané – neprovázané*
- naplnění cílů práce: *cíle práce naplněny – nenaplněny*

Způsob zpracování

- zvolené metodologické řešení: *odpovídá cílům práce – neodpovídá cílům práce*
- adekvátní použití výzkumných metod, metodických postupů: *zcela adekvátní – neadekvátní*
- způsob prezentace problému/tématu: *přiměřený a jasný – neodpovídá typu práce, není srozumitelný*
- úroveň interpretace a diskuze k řešenému problému: *dostatečná – nedostatečná*
- propracovanost práce: *práce je ve všech svých částech přiměřeně propracovaná – některé části práce nejsou dostatečně dopracované, dokončené*

Práce se zdroji

- práce s odbornou literaturou *výborná – nedostatečná (neodpovídající)*
- aktuálnost použitých zdrojů: *zdroje jsou aktuální – zdroje nejsou aktuální*
- zahraniční zdroje: *práce obsahuje relevantní zahraniční zdroje – práce neobsahuje zahraniční zdroje*
- relevance a validita zdrojů: *relevantní – nerelevantní*
- citační norma: *zcela dodržena – nedodržena*

Jazyková úroveň práce:

- stylistická vospělost: *odpovídá úrovni odborného stylu – neodpovídá požadované úrovni*
- gramatická úroveň: *neobsahuje gramatické chyby – obsahuje velké množství gramatických chyb*
- odborný jazyk: *používá výborně – nepoužívá*

Formální úroveň práce:

- rozsah práce: *odpovídá – neodpovídá stanoveným požadavkům*
- práce obsahuje požadované náležitosti: *obsahuje – neobsahuje*

- grafická úroveň práce: *vyhovující – nevyhovující*
- struktura a členění práce: *vyhovující – nevyhovující*